

Willemijn Steutel: 'Juist op het gebied van communicatie is de maatschappij vaak zeer ontoegankelijk voor zwakke lezers.'

Het VN-verdrag, maar dan makkelijk

‘Ontoegankelijk vind ik mateloos irritant’

‘Onlangs heeft de Nederlandse overheid afgesproken beter op te gaan letten dat mensen met een beperking krijgen waar ze recht op hebben.’ Met het boek *Rechten van alle mensen met een handicap* slaagt Willemijn Steutel erin het ‘VN-verdrag voor personen met een handicap’ begrijpelijk te maken voor laaggeletterden. *Wmo Magazine* vraagt haar wat daar bij komt kijken. Martijn da Costa (ZonMW, Koepel Adviesraden Sociaal Domein) en staatssecretaris Van Rijn reageren op het boek.

Het boek *Rechten van alle mensen met een handicap*.

Hoe ontstond het idee voor het boek *Rechten van alle mensen met een handicap*?

Willemijn Steutel: ‘Ruim twintig jaar geleden begon Ralf Beekveldt Uitgeverij Eenvoudig Communiceren. Hij wilde mensen met een verstandelijke beperking ondersteunen in hun behoefte aan eigen nieuws. In 1994 gaf zijn uitgeverij de eerste *Okee*-krant uit, dat uitgroeide tot het lijfblad van mensen met een verstandelijke beperking in Nederland. Sindsdien zijn ook allerlei toegankelijke boeken verschenen. Inmiddels schrijven we voor meer doelgroepen, zoals nieuwkomers, maar mensen met een beperking hebben altijd een speciaal plekje gehouden. Daarom gaf Beekveldt mij, toen na ruim tien

jaar discussiëren besloten werd dat Nederland het VN-verdrag voor mensen met een handicap zou ratificeren, de opdracht om eens te kijken of ik dat verdrag begrijpelijk kon maken voor iedereen.’

Op welke doelgroep mikt u met dit boek? En hoe hoopt u die doelgroep te bereiken?

‘Dit boek is geschikt voor veel mensen met een beperking, want het is in gewone taal geschreven en bevat nog steeds alles wat je moet weten over je rechten als je een handicap hebt. We hebben veel organisaties benaderd die werken met en voor mensen met een handicap, en de reacties zijn heel positief.’

‘Het is belangrijk dat je zelf eerst écht goed snapt wat je wilt uitleggen aan de lezer’

Kunt u iets vertellen over uw eigen ervaring met het schrijven in gemakkelijke taal? Hoe is uw expertise ontstaan?

‘Ik werk tien jaar bij Uitgeverij Eenvoudig Communiceren, dus zo lang schrijf ik al in eenvoudige taal. Veel van onze richtlijnen zitten zó in mijn systeem dat ik ze altijd toepas. Maar toch gaat eenvoudig schrijven niet altijd vanzelf. Gelukkig is er een goede eindredacteur en er zijn andere collega’s die mijn teksten ook lezen en het aangeven als ze denken dat zinnen nog te moeilijk zijn. Soms zie je dat zelf even niet. We bespreken dan samen hoe het eenvoudiger kan. Meestal blijkt de oplossing heel erg voor de hand te liggen.’

U bent al vele jaren bezig met dit vak; hoe belangrijk vindt u het dat er boeken en kranten verschijnen voor deze doelgroep?

‘In Nederland zijn ruim 1,5 miljoen laaggeletterden. Zij hebben recht op informatie, zodat ze weten wat er speelt, zich een eigen mening kunnen vormen en kunnen meedoen. Ze hebben ook het recht om te genieten van een goed boek. Veel van onze lezers hadden sinds de basisschool geen boek meer aangeraakt, en lazen dankzij het werk van Eenvoudig Communiceren voor het eerst in hun leven weer een boek uit.’

Wat vindt u het leuke van schrijven in gemakkelijke taal?

‘Ik vind het vooral heel bevredigend als het me gelukt is om een com-

plex onderwerp te vertalen naar een bondige en eenvoudige tekst.’

‘Schrijven in gemakkelijke taal’ klinkt als iets wat iedereen wel kan. Uit eigen ervaring weet ik dat dit tegenvalt. Hoe komt dat, volgens u?

‘Veel mensen denken inderdaad dat eenvoudig schrijven een kwestie is van korte zinnen schrijven en moeilijke woorden vervangen door makkelijke. Maar er komt meer bij kijken. Het is vooral belangrijk dat je zelf eerst écht goed snapt wat je wilt uitleggen aan de lezer. Ook ben je snel geneigd om voorkennis te veronderstellen. Ik probeer er zo veel mogelijk vanuit te gaan dat die voorkennis niet aanwezig is. Wat eenvoudig schrijven ook lastig maakt, is dat je veel informatie moet weglaten. Je moet je beperken tot de kern, anders wordt het te ingewikkeld. Het is soms lastig om na te gaan wat die kern eigenlijk is. Zo leer je dus wel om hele gestructureerde teksten te schrijven, waarin je steeds een stukje meer informatie geeft. Maar creativiteit, in de vorm van een leuke woordspeling, een grapje, een bruggetje, dat gaat vaak verloren in het vereenvoudigingsproces. Kill your darlings dus.’

Met het schrijven van dit boek over het VN-verdrag brengt u dat verdrag tegelijkertijd in de praktijk, want u maakt de samenleving toegankelijker voor mensen met een beperking. Heeft u die link zelf ook zo ervaren?

‘Uiteraard. Dat is ook de reden waarom we dit boek wilden maken, want juist op het gebied van communicatie is de maatschappij vaak zeer ontoegankelijk voor zwakke lezers. Ik vind dat persoonlijk mateloos irritant. Dan hoor ik op tv iemand in idioot ambtelijke taal een simpele boodschap verkondigen. Of ik krijg brieven die ik drie keer moet lezen voordat ik ze snap. Of ik begrijp een krantenartikel niet, omdat de auteur er volledig vanuit gaat dat ik wel weet hoe het zit – terwijl het voor het eerst is dat ik iets over het onderwerp lees. En ik lees best veel. Hoe moet iemand die moeite heeft met taal dat allemaal bijhouden en begrijpen?’

‘Ik hoop dan ook dat mensen door dit boek beseffen dat gehandicaptenrecht een serieuze zaak is. De media doen de problemen waarmee gehandicapten in deze maatschappij te maken krijgen nog wel eens af als “klein leed”. Soms wordt er zelfs op een lollige manier over bericht. Belachelijk, we hebben het hier over mensenrechten.’

U noemt in het boek concrete voorbeelden van rechten van mensen met een beperking. Herman wordt via een SW-bedrijf gedetacheerd bij een reguliere werkgever en weet nu niet goed hoe het werkt qua tijdelijke contracten. Rachida is een vrouw met een verstandelijke beperking die er met ondersteuning in slaagt grotendeels zelfstandig te gaan wonen. Hoe heeft u deze voorbeelden gevonden?

‘De voorbeelden zijn bedoeld om de tekst nog begrijpelijker en concreter te maken. Ze zijn uiteraard wel geanonimiseerd. Sommige voorbeelden haalde ik uit mijn eigen omgeving, zoals dat van een moeder in een rolstoel die niet naar de klas van haar kind kan omdat er geen lift in de school is. Verder interview

Richtlijnen voor eenvoudig schrijven

- Veronderstel weinig voorkennis (Wat is IS? Waar ligt Brazilië? Wie is Angela Merkel?).
- Geef voorbeelden (‘Je hebt recht op cultuur. Zoals toneel, muziek, films of een boek.’).
- Kies voor begeleidend beeld.
- Gebruik geen passieve zinnen (‘Het gehandicaptenverdrag is door meer dan 120 landen ondertekend’ -> ‘Meer dan 120 landen hebben het gehandicaptenverdrag ondertekend’).
- Af en toe een moeilijk woord mag: maar leg het wel uit. (‘Openbare gebouwen. Zoals een kerk, of een bibliotheek.’)
- Handhaaf een chronologische opbouw.
- Laat bijzaken weg.
- Maak geen zinnen langer dan tien woorden.
- Gebruik geen woorden met een dubbele betekenis (iets is niet ‘achter de rug’, maar het is klaar).
- Vermijd uitdrukkingen en gezegdes.
- Kies voor grote letters en laat veel witruimte over.

ik geregeld lezers voor de Okee-krant. Zij vertellen me ook over hun problemen. Die liggen heel vaak in de sfeer van niet serieus genomen worden. Andere voorbeelden haalde ik uit de media.'

Martijn da Costa, programmacoördinator gehandicapten en chronisch zieken bij ZonMW, en staatssecretaris Van Rijn zijn enthousiast over uw boek. Wat vindt u van hun reactie?

Martijn da Costa: 'Ik hoop dat de publiciteit rondom dit boek zich richt op het belang en de betekenis van het VN-verdrag.'
(Foto: Goedele Monnens)

'Heel positief. Het zou prachtig zijn als dit boek als voorbeeld dient voor de sector. En ook voor alles daarbuiten: eenvoudige taal moet gewoon overal worden toegepast.' ▼

Het boek *Rechten van alle mensen met een handicap* is te verkrijgen via de website www.eenvoudigcommuniceren.nl

Reacties op *Rechten van alle mensen met een handicap*

'Voorbeeld van klare taal'

Martijn da Costa, programmacoördinator Gehandicapten en Chronisch Zieken bij ZonMw, zet zich al vele jaren in voor een toegankelijke samenleving. Hij is enthousiast over het boek *Rechten van alle mensen met een handicap*.

Martijn da Costa was secretaris-directeur van de Taskforce Handicap en Samenleving, die tussen 2004 en 2011 het onderwerp 'Design for all' op de agenda zette en ijverde voor toegankelijke informatie voor mensen met een beperking, bijvoorbeeld rondom Tweede Kamerverkiezingen. Anno 2016 is Da Costa niet alleen werkzaam bij ZonMw, hij is ook secretaris bij de Koepel Adviesraden Sociaal Domein (voorheen Koepel Wmo-raden).

Wat is uw mening over het boek *Rechten van alle mensen met een handicap*?

Martijn da Costa: 'Ik vind het knap dat iemand een wetstekst op deze simpele wijze weet te hertalen. Daarmee neemt het aantal lezers dat het begrijpt fors toe. Hulde daarvoor. En minstens zo belangrijk: met dit boek geef je het goede voorbeeld. Dit boek is het bewijs dat het mogelijk is complexe teksten te vereenvoudigen voor een breed publiek. Toen ik *Rechten van alle mensen met een handicap* las, moest ik denken aan een boek dat in 2007 werd ►

‘Ik hoop dat mensen door dit boek beseffen dat gehandicaptenrecht een serieuze zaak is’

uitgegeven. Daarin werd de toen gloednieuwe Wmo uitgelegd in makkelijke taal. Veel Tweede Kamerleden schaften dat boekje aan, onder het motto: “Dan weten we tenminste waarvoor we hebben gestemd!” Met een uitgave in makkelijke taal bereik je dus veel meer mensen dan alleen degenen met een verstandelijke beperking. Dat kan met dit boek ook gebeuren, mits je er op de juiste manier publiciteit aan geeft.’

U bent al bezig met het thema toegankelijkheid sinds uw tijd als secretaris van de toenmalige Taskforce Handicap en Samenleving, die zich al in 2007 onder de naam ‘Design for all’ beijverde voor toegankelijke informatie voor mensen met een beperking, bijvoorbeeld rondom Tweede Kamerverkiezingen.

‘Toegankelijkheid van informatie is en blijft een thema dat aandacht vraagt. Mensen hebben het heel gauw over “Jip-en-Janneketaal”, maar makkelijk schrijven is iets anders dan Jip-en-Janneke taal. Ik kan me herinneren dat Gert Riphagen als woordvoerder van staatssecretaris Margo Vliegthart de opdracht kreeg om een aantal publicaties eenvoudiger te formuleren. Helaas blijft het vaak bij zulke oprispingen. Maar juist die oprispingen moet je aangrijpen om te laten zien dat het kan. Dit boek is ook weer een mooi voorbeeld. En dus prijs ik zo’n initiatief graag aan, want het is belangrijk dat er nog méér van zulke initiatieven komen. De twaalf leden van de Programmacommissie ‘Gewoon bijzonder’ hebben uiteraard een exemplaar van het boek ontvangen (het Nationaal Programma Gehandicapten ‘Gewoon Bijzonder’ ontwikkelt, verspreidt en past kennis toe

om zorg en ondersteuning te verbeteren voor mensen met een verstandelijke beperking, meervoudige beperking of niet-aangeboren hersenletsel, red). Ik kreeg lovende reacties terug: “Goed voorbeeld voor de sector”, “Knap dat je het zo kunt hertalen” en “Wat maken we de Nederlandse taal soms toch nodeloos moeilijk”.

Wat zou wat u betreft het effect van dit boek moeten zijn?

‘Ik hoop dat de publiciteit rondom dit boek zich richt op het belang van het VN-verdrag voor personen met een handicap en de betekenis van dat verdrag. Dit boek is een voorbeeld van toegankelijke taal, maar de betekenis van het verdrag strekt natuurlijk verder. Het verdrag geldt in ons land sinds 14 juli 2016. Nu moeten we daar bekendheid aan geven, en dit boek leent zich er bij uitstek voor om dat te doen. Ik zou zeggen: bied het aan het College voor de Rechten van de Mens aan, aan Nienke van der Veen van Ieder(In) en uiteraard aan staatssecretaris Martin van Rijn. Want als het gaat om de implementatie van het VN-verdrag, dan moeten we nu niet met zijn allen naar de overheid kijken, maar zelf ook een duit in het zakje doen. En dat begint met het schrijven van klare taal. Daar is dit boek een perfect voorbeeld van.’

Staatssecretaris Martin van Rijn

‘Ik ben heel blij met deze vertaling’

‘Eigenlijk is het gek dat er iemand als Willemijn Steutel voor nodig is om een officiële tekst van het VN-verdrag in een mooi, begrijpelijk verhaal te vertalen. Helaas zijn we vaak niet anders gewend. Daarom ben ik heel blij met deze vertaling; nu kan iedereen lezen waar het verdrag over gaat.’ Dat zegt staatssecretaris Martin van Rijn over *Rechten van alle mensen met een handicap*.

'Als je gaat verbouwen, denk dan ook na over de toegankelijkheid voor mensen met een beperking.' (Foto: Johannes Abeling)

'Dat iedereen nu kan lezen waar het verdrag over gaat, geldt in het bijzonder voor de mensen waar het verdrag voor bedoeld is. Want daar zitten ook mensen tussen die moeite hebben met lezen, of met ingewikkelde taal; taal die veel officiële instanties vaak gebruiken. Laaggeletterdheid komt helaas veel vaker voor dan je zou denken. Veel mensen die daar last van hebben, kunnen daardoor soms niet meedoen. Het VN-verdrag voor personen met een handicap zorgt ervoor dat het ook voor hen makkelijker wordt om mee te doen. Dat ze nu zelf kunnen lezen wat er in het verdrag staat, is dan ook ontzettend belangrijk. Weten waar je recht op hebt en hoe je daar gebruik van kan maken als het nodig is. Dat is voor de mondige burger vaak al lastig, laat staan als je je moeilijk kunt uitdrukken of denkt het niet helemaal te snappen. Veel mensen schamen zich daar ook voor. Dat zou natuurlijk niet moeten.

'Het verdrag is natuurlijk ook bedoeld voor alle instanties, overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties die vaak veel boodschappen afsturen op mensen. De vertaling laat hen nu zien hoe belangrijk toegankelijkheid is.

'Ook voor de mensen op mijn ministerie moet het vanzelfsprekend zijn om taal te gebruiken die door iedereen kan worden begrepen. Zowel in brieven aan de Kamer als in antwoorden aan mensen die ons hebben geschreven of gebeld met een vraag. Daar hebben we speciale aandacht voor. Nu nog de wetten en de regels. Daar kunnen wij dit boek goed bij gebruiken. Dank aan Willemijn Steutel die dit heeft geschreven.' ▲

Op 8 juni j.l. zei de staatssecretaris tijdens een Algemeen Overleg van de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport: 'Er is nog veel werk aan de winkel ten aanzien van de inclusieve samenleving. We hebben het VN-verdrag. Er wordt gewerkt aan een AMvB* om daaraan verder invulling te geven. Ik hoop die binnenkort naar de Kamer te sturen. Veel essentiëler is dat in gemeenten, op lokaal niveau, met ondernemers, met betrokkenen zelf, met ervaringsdeskundigen wordt gewerkt aan het bewerkstelligen van de inclusieve samenleving, te beginnen met eenvoudige aanpassingen. Uiteindelijk moeten we toe naar algemene toegankelijkheid. Het platform dat daarmee bezig is, moet nu de volgende slag maken aan de hand van het verdrag dat is geratificeerd. Ik denk dat de AMvB een verdere impuls zal zijn. Ik heb daar grote verwachtingen van. De Kamer kan erop rekenen dat ik hier heel veel energie in zal blijven stoppen.'

* Een AMvB (Algemene Maatregel van Bestuur) is een besluit van de regering, waarin wettelijke regels nader worden uitgewerkt.